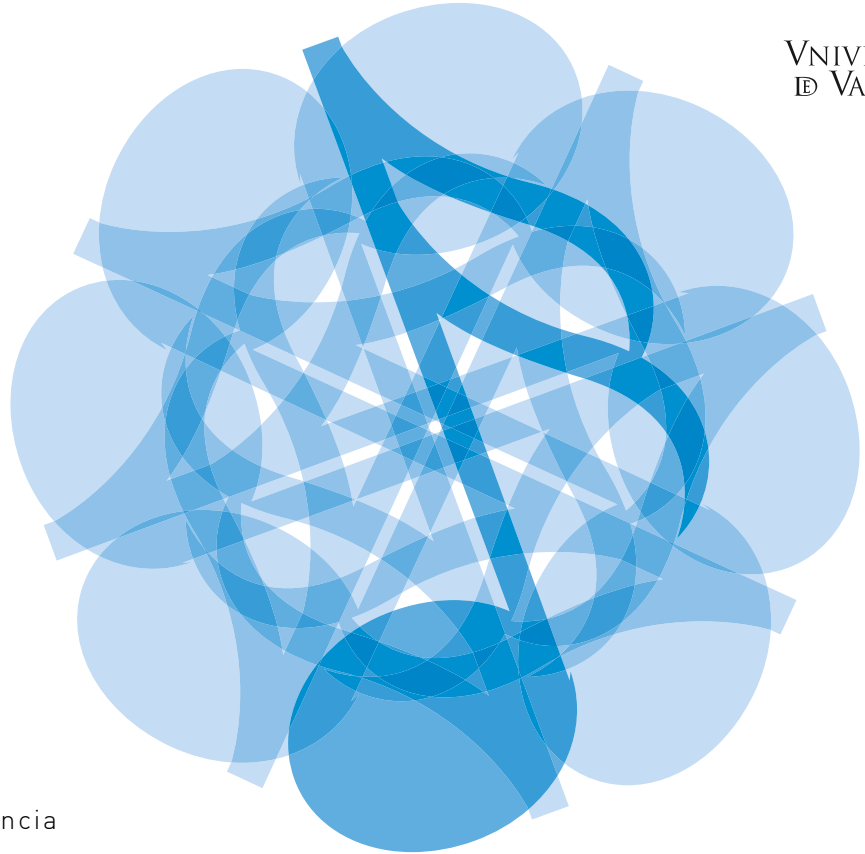


CONCERT D'OBERTURA DEL CURS ACADÈMIC 2017/18

Xavier Torres, piano
ORQUESTRA
FILHARMÒNICA
DE LA UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA
Hilari Garcia Gázquez,
director

Dijous
19 d'octubre 2017
19:30 hores
Sala Iturbi
Palau de la Música de València



I

Mozart (obertura)

Reynaldo Hahn
(1874-1947)

**Concert per a piano i orquestra
en re menor, núm. 20 K466**

Wolfgang Amadeus Mozart
(1756-1791)

- I *Allegro*
- II *Romanze*
- III *Rondó - Allegro assai*

Xavier Torres, piano

II

Simfonia núm. 8 en fa major, opus 93

Ludwig van Beethoven
(1770-1827)

- I *Allegro vivace e con brio*
- II *Allegretto scherzando*
- III *Tempo di menuetto*
- IV *Allegro vivace*

ORQUESTRA FILHARMÒNICA DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA
Hilari Garcia Gázquez, director

MAGNA CUM PARVIS COMPONERE

Wolfgang Amadeus Mozart no fou l'únic infant prodigi de la història de la música, però sí que en fou, potser, el més precoç, cèlebre i llegendari. Fet i fet, en les pàgines de la historiografia musical trobem nombrosos exemples de xiquets prodigis que, després, esdevingueren afamats compositors o intèrprets. Tots, o quasi tots, tenen en comú l'afany dels progenitors, en ocasions desmesurat, de mostrar al món el talent de les criatures per a traure'n beneficis múltiples i variats. Alguns d'aquests nens acabaren sent, com se sol dir, «joguets trencats». D'altres, en canvi, superaren tard o prompte els lligams autoritaris, i de vegades tirànics, dels pares i volaren lliurement fins a assolir els cims més bells de les carenes musicals.

De fet, tres infants prodigis protagonitzen el concert d'obertura del curs acadèmic 2017-2018: Reynaldo Hahn (1874-1947), Wolfgang A. Mozart (1856-1791) i Ludwig van Beethoven (1770-1827). Tots tres compositors foren precoços en l'àmbit de la interpretació i de la creació però, sobretot, foren treballadors infatigables. Aquesta última apreciació és important si considerem que sovint es pensa en la superdotació com una qualitat innata en la qual l'esforç i la dedicació no són rellevants. Res més lluny de la realitat: aquests tres xiquets prodigis es passaren la vida component i buscant una manera pròpia de dir la música, una manera despullada d'elements superflus i centrada en l'essència.

Comptat i debatut, aquest és el camí dels grans creadors i dels artistes prodigiosos: allunyar-se de la complexitat derivada dels ingredients accessoris i innecessaris per acostar-se a la complexitat basada en la síntesi i la condensació dels recursos. Una tendència a la senzillesa, que no a la banalitat, que només s'aconsegueix després d'anys i anys de treball continuat i d'esforç tenaç.

Conten que una vegada preguntaren a Verdi pel secret del seu talent, i ell va respondre que el secret radicava en tres coses: «lavoro, lavoro e lavoro». Per tant, si Mozart, Beethoven i Hahn són grans compositors no és tant per la seua condició d'infants prodigis com per la seua incansable dedicació a la música.

Així mateix, hi ha un altre element que cohesiona el programa d'aquest concert: l'ombra allargada del compositor de Salzburg. En efecte, a simple vista s'hi observa que el seu *Concert per a piano núm. 20 en re menor K. 466* està flanquejat per dues obres que, d'una manera o d'una altra, li reten un homenatge. En aquest sentit, Hahn compon una obra basada en una suposada peripècia vital de Mozart, mentre que Beethoven enalteix i honora l'estil mozartià (i sobretot el del seu mestre Joseph Haydn) en la seua *Sinfonia núm. 8 en fa major Op. 93*. Això sense oblidar que aquest *Concert per a piano núm. 20 en re menor* era un dels preferits de Beethoven. No de bades el tenia en el seu repertori concertístic i, a més, hi escrigué diverses cadències, cosa que també faria Johannes Brahms posteriorment.

Si comencem pel principi ens trobem amb l'obertura de l'opereta titulada, precisament, *Mozart*. Aquesta comèdia musical en tres actes, amb música de Reynaldo Hahn i llibret de Sacha Guitry, és un pastitx musical que recrea en algunes àries l'estil clàssic i galant de finals del segle XVIII, atès que la història gira al voltant de les aventures fictícies de Mozart en una visita a París. L'obra fou estrenada al Théâtre Édouard VII de la capital francesa el 2 de desembre de 1925.

Per la seua banda, Mozart compon el *Concert per a piano i orquestra núm. 20 en re menor K. 466* en 1785. Dels concerts per a piano escrits després del seu trasllat a Viena en 1781, aquest n'és el desè. L'obra, interpretada i dirigida per l'autor el dia de l'estrena l'11 de febrer de 1785, obri noves vies d'expressió cap a un dramatisme cada vegada més accentuat. La mateixa tonalitat de

re menor, que després utilitzarà en *Don Giovanni* i en el *Réquiem*, podria excloure, a priori, el factor més fàcilment llampant i extravertit del virtuosisme. I és que l'obra sencera està marcada per un element tràgic, quasi teatral, calibrat magistralment sobre una dialèctica de contrastos interns, formals i tonals, entre solista i orquestra.

En el primer moviment, el dramatisme del tema inicial està evidenciat, d'antuvi, pel ritme sincopat que agita la introducció orquestral. Aquest dramatisme queda atenuat pel segon tema *cantabile*. L'entrada del piano arriba, però, amb un tercer tema que, amb el transcurs del temps, serà reprès només per l'instrument solista. A més, el conflicte entre el piano i l'orquestra assumeix també un cert caràcter temàtic. El contrast entre el primer moviment i el segon, Romanze, elaborat sobre una melodia molt simple, cantada pel piano i represa després per l'orquestra, és ben poderós. I un nou contrast es crea amb l'aparició de la secció central que, plena d'elements dramàtics i complexos equilibris instrumentals, obté l'efecte d'evidenciar el tarannà alegre i lluminós del tema del començament quan es torna a presentar. Amb el Finale, en forma de rondó, recuperem l'ambient inicial, accentuat pel ritme i per la freqüent oscil·lació entre menor i major. Aquest clima s'inverteix, però, en la coda que, a la fi, condueix el concert a un sorprenent re major. Es tracta d'una conclusió que ha estat interpretada de manera diversa i, de vegades, criticada perquè s'ha considerat una concessió al públic. Però en realitat constitueix, amb coherència extrema, l'última resposta a la lògica de contraposició que anima el dramatisme de la partitura sencera. No en va el mateix Schubert, anys després, acabaria amb un acord major algunes de les seues peces més tràgiques escrites principalment en una tonalitat menor.

Quant a la música Beethoven, val a dir que sempre ha suscitat controvèrsies i debats. La major part dels musicòlegs el consideren com un compositor de «transició» entre l'estètica clàssica i l'estètica romàntica. Però, al cap i a la fi, quasi tots els compositors, d'una manera o d'una altra,

experimenten canvis estètics i els estils no acaben de nàixer en un instant precís, sinó que hi ha una veta de continuïtat que els uneix. Per tant, es pot dir que existeix una interdependència dels períodes musicals entre si i dels períodes musicals d'un autor. Altrament dit: l'estètica clàssica va alimentar el romanticisme de Beethoven, de manera que en el romanticisme o preromanticisme beethovenià es pot trobar aquell classicisme subjacent, igual que l'època clàssica de Beethoven ja té apunts romàntics i, fins i tot, del romanticisme tardà. En definitiva, el geni de Bonn nasqué en l'època clàssica i sota la tutela de mestres clàssics, però el desenvolupament de la seua trajectòria va confluïr en un *modus vivendi* romàntic, ja alliberat i tolerat per la nova societat, en què un nou esperit de llibertat, sentiment i dramatisme s'hi imposava.

Aquestes paraules prèvies no són gens gratuïtes tenint en compte la complexitat de l'univers simfònic de Beethoven i, en especial, de la seua *Simfonia núm. 8 en fa major Op. 93*. En efecte, la seua producció simfònica és ben simptomàtica d'aquest «encavalcament» entre el rigor clàssic i l'exaltació de la poesia romàntica. Així, si les seues dues primeres simfonies són bastant característiques del romanticisme naixent, sobretot a través de certs jocs d'ambigüitats tonals i per mitjà d'una escriptura sovint innovadora, Beethoven conduirà progressivament la seua producció simfònica cap a un classicisme formal cada vegada més reeixit. Per aquest motiu, quan hi ha crítics, estudiosos o musicòlegs que veuen en aquesta *Simfonia núm. 8* un retorn a Haydn cal preguntar-se si, en realitat, Beethoven se n'havia allunyat mai. I és que el pes creatiu del seu mestre romandrà en tota la seua producció i l'evolució estètica d'aquest solatge en serà una de les principals característiques. Segons Ígor Markévix, «no només Beethoven ha respectat les vies obertes per Haydn, sinó que ell mai no se n'ha separat i elles han trobat sovint en la seua obra el seu complet floriment. El temps ens permet constatar hui que el llegat de Haydn i el desenvolupament que li donarà Beethoven constitueixen un dels majors elements de la història del llenguatge musical.»¹

1. Ígor Markévix (ed.) *Edition encyclopédique des neuf symphonies de Beethoven. Huitième symphonie. Fa majeur op. 93*, París, Van de Velde, 1982, p. 8.

Al capdavall, en la *Simfonia núm. 8* hi trobem, en la forma i en el fons, elements haydnians i mozartians, les grans influències de Beethoven. I, d'aquests dos grans mestres, n'hereta també el sentit de l'humor en la música. Un humor que queda palès no només en el segon moviment, quan usa un ritme regular i incessant per homenatjar el metrònom i el seu creador Johann N. Mälzel (1772-1838), sinó arreu de la simfonia amb pauses inesperades, notes sorprenents, incursions sobtades de ritmes binaris dins d'una pulsació ternària o amb gestos no preparats. A més, la simfonia presenta com a originalitat la manca d'un moviment típicament lent i la presència d'un Minuet (ben estrany en les seues simfonies) que, a més, de manera enginyosa, juga a no saber quin és realment el primer temps de cada compàs.

El famós tema metronòmic del segon moviment cal buscar-lo en una anècdota, la veracitat de la qual està en l'aire, segons la qual Mälzel es reuní amb Beethoven i altres amics en un sopar de comiat per al compositor, que estava a punt d'emprendre un viatge poc abans de l'estiu de 1812. Durant la festa, Mälzel va descriure el seu artefacte, amb el qual esperava proporcionar als compositors una forma d'indicar el tempo amb exactitud i subministrar als intèrprets una ajuda per a una execució regular. Beethoven va aplaudir la idea alegrement i improvisà una cançó basada en el so incessant de l'instrument de Mälzel. Sembla, doncs, que aquesta tonada intranscendent va passar a formar part de la *Simfonia núm. 8* en què Beethoven estava treballant en aquell moment.

Convé tenir en compte que, així mateix, l'any 1872 Beethoven estava component la seua *Simfonia núm. 7*, de la qual Wagner digué que era «l'apoteosi de la dansa.» Poc després d'acabar-la, el geni de Bonn, en un lapse de quatre mesos, va enllestir definitivament la *Simfonia núm. 8*, que s'estrenarà a Viena el 27 de febrer de 1814, dirigida per ell mateix. De nou, Wagner, en tant que músic i filòsof, va sentenciar sobre aquesta obra: «cap art al món ha produït una serenitat similar.» Una serenor que s'escau particularment als dos moviments centrals, mentre que el primer

es distingeix més aviat pel seu dinamisme i la seua potència, i l'últim es caracteritza sobretot pel seu to èpic i fantàstic. Amb tot, a Beethoven li agradava anomenar aquesta composició, de manera afectiva, «petita simfonia» en fa major, en relació amb una altra simfonia anterior en la mateixa tonalitat: la *Simfonia núm. 3 en fa major*, «*Eroica*.» En aquesta sentit, Berlioz assegura:

«Aquesta *Simfonia* ens sembla completament tan digna com aquelles que l'han precedida i seguida, i de tan remarcable com ella no n'hi ha cap. L'*Andante scherzando* és una de les coses més delicioses que existeixen en música; el primer *Allegro* i el *Final* ens semblen dues obres mestres de vigor i d'elegant originalitat. D'altra banda, en els desenvolupaments i la instrumentació d'aquests dos fragments, Beethoven es mostra tan ric i potent com en altres obres. No hi ha res doncs de petit en la *Simfonia en fa*, i aquesta manera d'anomenar-la no és justa de cap manera.»²

En conseqüència, es pot afirmar que la *Simfonia núm. 8* és única en la qualitat formal, en la complexitat harmònica, en l'escriptura motívica i en la consecució de l'essència. Fet i fet, com certifiquen els mots de Markévix, «més que en cap altra de les simfonies anteriors, s'afirma en la 8a [...] la necessitat de síntesi del Beethoven dels últims anys.»³ En resum, es tracta d'una simfonia resultat d'anys i anys de treball i constància, que s'allunya de complexitats banals, es buida de factors intranscendents i aconsegueix una intensitat basada en el compendi. Una obra producte de la maduresa compositiva i intel·lectual de Beethoven, que persegueix l'objectiu, ardu i feixuc, de condensar creativament el tot en el res o, com deien els romans, *magna cum parvis componere*.

Hilari Garcia Gázquez

2. Reportat per Ígor Markévix (ed.) *Op. cit.* p. 8.

3. *Op. cit.* p. 8.

XAVIER TORRES, piano

“Torres navigates the flashy fingerworks with impressive control and lightness” (Jet Distler, *Gramophone*) “Magistral” (José Domenech Part *Levante EMV*), “Un pianista inteligente y brillante” (Jaime Pantín, *Codalarío*), “Un pianista admirable” (Justo Romero, *Scherzo*), “La mejor versión de las Goldberg que he escuchado en mucho tiempo” (Fran Balsera, *Melómano*), “Fantàstic” (Sixto Ferrero, *Diari La Veu*), “Torres gets an elucidation in very modern musical language of Bach Goldberg’s Variations” (Tom Deacon).

El pianista valencià Xavier Torres ha actuat en algunes de les sales més prestigioses d’Espanya, així com a diferents llocs d’Alemanya, França i Polònia amb gran èxit de crítica i públic. Entre les seues actuacions més destacades cal ressaltar la seua participació en sis edicions del *Festival del Mediterrani*, presidit per Zubin Mehta, la interpretació en els Teatres del Canal de la *Totentanz* de Franz Liszt amb els prestigiosos músics que conformen el *Grup Mixtour* sota la direcció de Maxime Pascal, o més recentment una sèrie d’exitosos recitals amb les *Variacions Goldberg*. Precisament l’aparició del seu primer treball discogràfic, produït per *IBS Classical* i dedicat a aquesta obra de Bach, ha suposat un punt i a part en la seua carrera artística. Distribuit per *Naxos* a 37 països i elogiat unànimement per la crítica nacional (*Scherzo*, *Melómano*, *Levante EMV*, *La Veu*, *El Mundo*, etc.) i internacional (*Gramophone*), el disc ha registrat més de 400.000 escoltes en *Spotify* i ha obtingut el guardó “*Melòman d’Or*”. Catedràtic de piano per oposició, convidat a impartir classes magistrals a diferents llocs Espanya (Madrid, València, Múrcia, Fòrum Internacional d’Oriola...), actualment exerceix la seua tasca docent al Conservatori Superior de Música de Castelló. Premiat en una desena de certàmens pianístics d’àmbit nacional i internacional, els compromisos pròxims de Xavier Torres inclouen recitals i concerts amb orquestres, entre elles l’Orquestra de València.

ORQUESTRA FILHARMÒNICA DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

L’Orquestra Filharmònica de la Universitat de València (OFUV) fou creada l’any 1995 per a donar resposta i cohesió a les diverses ofertes d’agrupacions instrumentals formades per estudiants. Té una plantilla de 80 joves músics, majoritàriament universitaris, l’edat mitjana dels quals és de 20 anys. La seua finalitat és proporcionar-los una formació d’alta qualitat en interpretació orquestral, amb professorat especialitzat per a cada una de les famílies instrumentals. Des que es va fundar fins a l’any 2010 va estar dirigida per Cristóbal Soler i des de 2011 n’és el director titular Hilari Garcia.

Al llarg dels prop de vint-i-cinc anys d’història han passat per l’OFUV més d’un miler de joves músics, molts dels quals a hores d’ara desenvolupen la seua activitat interpretativa en orquestres espanyoles i europees o exerceixen la docència en diferents conservatoris professionals i superiors. Així mateix, ha participat en un gran nombre de produccions de caràcter variat, com ara l’estrena de la cantata *L’adéu de Lucrecia Borja* (2001) de Carles Santos, la recuperació de l’òpera de J. Melchor Gomis *Le Revenant* (2003), l’estrena a Espanya d’*Éclairs sur l’au-delà* d’Olivier Messiaen (2006) o els ballets *Le sacre du printemps* d’Ígor Stravinski (2013), *Parade* d’Erik Satie (2017) i *Les biches* de Francis Poulenc (2017).13).

Entre els directors de renom que han actuat amb l’OFUV es troben José Collado, Laszlo Heltay, Carlos Riazuelo, Carles Santos, Juan Luis Martínez i José M. Rodilla. També han estat abundants els solistes de prestigi que hi han col·laborat: Montserrat Caballé, Stephan Schilli, Luis Michal, Marta Carfi, Michele Marasco, Duncan Guifford, Maria del Mar Bonet, etc.

L’OFUV actua regularment al Palau de la Música de València i ha efectuat nombrosos concerts en diverses sales de concert d’Espanya i Europa com el Palau de les Arts Reina Sofia de València,

l'Auditori de Barcelona, l'Auditori de Saragossa, l'Auditori de Lleó, l'Academia Philharmonicorum de Liubliana, l'Austria Center Vienna o el Mozarteum de Salzburg. A més, ha dut a terme algunes gires nacionals i internacionals: en 1997 va intervenir en el Festival Internacional de Música Universitària (FIMU) que va tenir lloc a Belfort (França), en 1998 va participar en la XXVII edició del Concurs Internacional de Joves Orquestres realitzat a Viena (Àustria), on va obtenir el primer premi en la categoria d'orquestres simfòniques, i en 2002 va actuar en diferents ciutats d'Àustria i Eslovènia.

El seu repertori inclou obres que van des del Barroc fins a l'actualitat, passant pel gran repertori simfònic clàssic i romàntic i per les peces musicals més representatives del segle XX. En aquest camp, l'OFUV dedica una especial atenció als compositors valencians des de dues perspectives: la recuperació del patrimoni musical valencià (Martín i Soler, Gomis, Giner, Esplà, Palau...) i l'estrena d'obres d'autors contemporanis (Orts, Santos, Roncero, Coll, Fayos...). Una mostra d'aquesta dedicació es troba en la seua discografia, d'entre la qual destaquen els enregistraments *Cinc segles de música valenciana* (1999), *L'adéu de Lucrecia Borja* (2001), *Giner infreqüent* (2009) i *València capital de la República: la música del «Grup dels joves»* (2017).

L'OFUV forma part de la Xarxa Europea d'Orquestres Universitàries (ENUO). Gràcies al seu impuls, es crea el 2015 SINERGIA (Xarxa d'Orquestres Universitàries Espanyoles), de la qual és membre. A més, el Taller de Lutheria Sergi Martí hi col·labora en el manteniment i la cura dels seus instruments de corda. Les activitats de l'OFUV es realitzen amb el patrocini de l'Àrea d'Activitats Musicals de la Fundació General de la Universitat de València i del Santander.

HILARI GARCIA GÁZQUEZ, director

Naix a la Pobla Llarga en 1975. Compagina els estudis musicals de viola i piano amb els estudis de Filologia a la Universitat de València, on es llicencia amb premi extraordinari. Posteriorment ingressa, per oposició, en el cos de professors d'ensenyament secundari i batxillerat en l'especialitat de Llengua i literatura, cosa que el condueix, poc després, a treballar com a tècnic lingüístic en la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana.

Prossegueix la seua dedicació musical en el camp de la composició amb els professors Javier Costa, César Cano i Emilio Calandín, i assisteix a diferents cursos relacionats amb aquesta disciplina impartits per Marian Didu i Rainer Bischof. Té compostes i editades obres per a cor i distintes formacions instrumentals, i ha guanyat diversos premis de composició de música coral com el «Matilde Salvador» o el «Ciutat de Reus.»

Inicia les seues activitats com a director d'orquestra amb el mestre Cristóbal Soler i l'Orquestra Filharmònica de la Universitat de València. Posteriorment obté el títol superior de Direcció d'orquestra, també amb premi extraordinari, al Conservatori Superior de Música «Joaquín Rodrigo», on estudia amb els mestres Manuel Galduf i Eduardo Cifre.

Entre els anys 2008 i 2009 amplia la seua formació musical a l'Haute École de Musique de Ginebra (Suïssa) i al seu Centre de Musique Ancienne (CMA). Durant la seua estada a Ginebra treballa amb els mestres Celso Antunes (Direcció de cor), Laurent Gay (Direcció d'orquestra), Nicolas Bacri (Composició i Orquestració) i Leonardo García Alarcón (Música antiga i barroca), alhora que assisteix a diferents classes magistrals de mestres prestigiosos com Simon Rattle, Jorma Panula, Marek Janowski, Charles Dutoit o Riccardo Muti.

Ha sigut director assistent de la Jove Orquestra de la Generalitat Valenciana (JOGV) i de la Joven Orquesta Nacional de España (JONDE), i ha dirigit diverses orquestres nacionals i internacionals com l'Orquestra de València (OV), Joven Orquesta y Coro de Centroamérica (JOCCA), Palestine Youth Orchestra (PYO), Orquesta Sinfónica del Teatro Chapí de Villena, Orquesta Sinfónica de Albacete (OSA), Orchestre Symphonique HEM Genève, etc.

A hores d'ara pertany, també per oposició, al cos de professors de música i arts escèniques, en l'especialitat d'Orquestra i, des de 2011, és director titular de l'Orquestra Filharmònica de la Universitat de València.

